

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Saskaņā ar Slovākijas Ģimenes tiesību likumu (Likumu Nr. 36/2005, ar ko reglamentē ģimenes tiesības un groza dažus citus tiesību aktus) un judikatūru vecāku atbildība (t. i., vecāku tiesības un pienākumi — aizgādība) galvenokārt ietver rūpes par bērnu, bērna uzturēšanu, pārstāvību un bērna īpašuma pārvaldīšanu.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Abi vecāki kopīgi īsteno vecāku tiesības un pienākumus pret bērnu neatkarīgi no tā, vai bērns ir dzimis laulībā vai ārpuslaulībā un vai vecāki dzīvo vai nedzīvo kopā (ir precējušies, dzīvo atšķirti vai ir šķīrušies).

Tiesa nopietnos gadījumos vecākiem var atņemt (vai ierobežot) vecāku tiesības un pienākumus atbilstīgi Ģimenes tiesību likuma 38. panta 4. punkta noteikumiem.

Ja kāds no vecākiem ir nepilngadīgs, bet vecāks par 16 gadiem, tiesa, ievērojot Ģimenes tiesību likuma 29. pantā izklāstītos nosacījumus, var piešķirt arī šim vecākam tiesības un pienākumus attiecībā uz nepilngadīga bērna aizgādību.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Jā. Ja neviens no nepilngadīga bērna vecākiem nav pilnīgi rīcībspējīgs vai ja viņu vecāku tiesības un pienākumi ir apturēti vai atņemti, vai ja viņi ir miruši, tiesai ir jāieceļ aizbildnis, kurš audzina nepilngadīgo bērnu, pārstāv viņu un pārvalda bērna īpašumu.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Tiesai jālemj par vecāku tiesību un pienākumu sadali un īstenošanu (pat tad, ja abi vecāki kopīgi turpina īstenot vecāku tiesības un pienākumus), vai arī tā var apstiprināt vienošanos starp vecākiem.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 36. panta 1. punktu nepilngadīga bērna vecāki, kas dzīvo atšķirti, jebkurā laikā var vienoties par kārtību, kā īstenot vecāku tiesības un pienākumus. Ja vecāki neparaksta vienošanos, tiesa var noteikt, kā īstenojamas viņu tiesības un pienākumi, pat tad, ja šajā sakarā nav saņemts pieteikums; jo īpaši tiesai jāizlemj, kuram no vecākiem ir piešķirama nepilngadīgā bērna fiziskā aizgādība. 24., 25. un 26. panta noteikumus piemēro *mutatis mutandis*.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vecāku vienošanās par viņu vecāku tiesībām un pienākumiem jāapstiprina tiesai.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Ārpustiesas strīdu atrisināšana ir iespējama, izmantojot mediāciju saskaņā ar Likumu Nr. 420/2004 par mediāciju. Šis tiesību akts attiecas arī uz ģimenes tiesību strīdiem. Mediācija ir ārpustiesas procedūra, kurā attiecīgās personas izmanto mediatora palīdzību, lai atrisinātu strīdu, kas saistīts ar līgumiskām vai citām tiesiskām attiecībām starp viņiem. Ar mediācijas palīdzību panākta vienošanās ir jānoformē rakstveidā, un tā ir saistoša procedūrā iesaistītajām pusēm.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Principā tiesa var pieņemt jebkādu nolēmumu, izņemot nolēmumu, ar kuru vienam no vecākiem piešķir vienpersonisku aizgādību. Tikai tad, ja vienam no vecākiem ir atņemtas vecāku tiesības un pienākumi, otram vecākam var tikt piešķirta vienpersoniska aizgādība pār bērnu. Tomēr praksē tiesa izlemj, kuram no vecākiem jāuzņemas bērna fiziskā aizgādība, kuram jāpārstāv bērns un jāpārvalda viņa īpašums. Tiesa arī izlemj, kā tas vecāks, kuram nav piešķirta fiziska aizgādība pār bērnu, var veikt savu ieguldījumu bērna uzturēšanā, vai arī apstiprina vecāku vienošanos par uzturētājiem maksāšanu.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Terminam “vecāku atbildība” Slovākijas ģimenes tiesībās nav precīza ekvivalenta. Slovākijas ģimenes tiesībās lietotais termins ir “vecāku tiesības un pienākumi”, kurus abi vecāki vienmēr īsteno kopīgi, kas nozīmē, ka “vienpersoniska aizgādība” var pastāvēt vienīgi gadījumos, kad otrs vecāks ir miris, zaudējis rīcībspēju vai tam ir atņemtas vecāku tiesības un pienākumi. Tas ir jānošķir no fiziskas aizbildnības. Ja bērna fiziskā aizgādība tiek piešķirta vienam no vecākiem, tas bez otra vecāka piekrišanas var pieņemt lēmumus par visiem sadzīviskajiem jautājumiem, kas attiecas uz bērna ikdienas dzīvi; taču attiecībā uz visiem svarīgākajiem jautājumiem saistībā ar vecāku tiesību un pienākumu īstenošanu (bērna īpašuma pārvaldīšanu, bērna pārcelšanos uz ārvalstīm, pilsonību, piekrišanu medicīniskās aprūpes sniegšanai, profesionālo izglītību) nepieciešama otra vecāka piekrišana. Ja vecāki nespēj vienoties, lēmumu pieņem tiesa pēc viena vecāka iesnieguma.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Tiesa var noteikt, ka bērna fiziskā aizgādība vecākiem jāīsteno pārmaiņus (t. i., kopīgas aizgādības kārtībā), ja tie abi ir piemēroti bērna audzināšanai un ieinteresēti bērna fiziskajā aizgādībā un ja šī kārtība ir bērna interesēs, lai labāk apmierinātu viņa vai viņas vajadzības. Ja vismaz viens no vecākiem piekrīt kopīgai aizgādībai, tiesai jānoskaidro, vai kopīga aizgādība ir bērna interesēs.

Skatīt visas iepriekšējās atbildes, jo īpaši atbildi uz 8. jautājumu.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvērsas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Tā rajona tiesa, kuras teritorijā dzīvo nepilngadīgs bērns, ir kompetentā tiesa pieteikumu iesniegšanai attiecībā uz vecāku tiesībām un pienākumiem. Nav jāievēro nekādas formalitātes un nav jāpievieno nekādi dokumenti, jo šī ir procedūra, kuru tiesa var uzsākt pēc savas iniciatīvas. Tas, kādi dokumenti var būt jāiesniedz, ir atkarīgs no pieteikuma saturā; parasti ir nepieciešama bērna dzimšanas apliecība.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Tiek veikta vienkāršota un mazāk formāla procedūra. Ir iespēja izsniegt pagaidu rīkojumu, kas tiek pieņemts steidzamības kārtā.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Par visām procedūrām attiecībā uz vienošanos par vecāku tiesībām un pienākumiem tiesas nodeva nav jāmaksā. Juridiskās palīdzības sistēma Slovākijā šobrīd paredz tikai atbrīvošanu no tiesas izdevumu samaksas un pārstāvja nodrošināšanu bez maksas. Tā kā tiesvedība par vecāku tiesībām un

pienākumiem notiek bezstrīdus kārtībā, ir ļoti maz cilvēku, kas izvēlas advokāta pārstāvību. Tomēr, ja persona atbilst juridiskajiem nosacījumiem attiecībā uz personas atbrīvojumu no tiesas nodevām, tiesa var pēc saviem ieskatiem bez maksas piešķirt pārstāvi, tostarp advokātu, ja tā uzskata, ka pārstāvība ir nepieciešama, lai aizsargātu puses intereses.

Visām personām, kas lūdz piešķirt advokātu un kas atbilst nosacījumiem par atbrīvojumu no tiesas nodevām, tiesa iesaka vērsties Juridiskās palīdzības centrā. Tiesa informē puses par šo iespēju. Tiesa var pilnīgi vai daļēji atbrīvot puses no tiesas nodevām, ja to pamato pušu apstākļi un ja šāda rīcība nav maldinoša vai acīmredzami nesekmīga tiesību īstenošana vai aizstāvība. Ja vien tiesa neņem citādi, atbrīvojums attiecas uz visu tiesvedību un tam ir atpakaļejošs spēks. Tomēr nodevas, kas samaksātas pirms nolēmuma par atbrīvojumu izdošanas, neatmaksā.

Juridiskās palīdzības sistēma un atbalsta darbības jomas ir noteiktas Likumā Nr. 327/2005 par juridiskās palīdzības sniegšanu trūcīgām personām, ar kuru tiek izveidots arī Juridiskās palīdzības centrs, kas sniedz palīdzību fiziskām personām, kurām nav finanšu līdzekļu juridisko pakalpojumu izmantošanai un savu tiesību īstenošanai un aizsardzībai.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Jā, nolēmumu par vecāku tiesībām un pienākumiem ir iespējams pārsūdzēt.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvēršas tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Teritoriālā jurisdikcija attiecībā uz nolēmumu izpildi lietās par nepilngadīgiem bērniem ir tai tiesai, kuras teritorijā nepilngadīgais bērns dzīvo saskaņā ar vecāku vienošanos vai citu tiesisku aktu. Nolēmumu izpildes procedūru reglamentē Likums Nr. 161/2015 "Bezstrīdus civilprocesa kodekss". Sīkāki noteikumi par nolēmumu izpildi lietās, kuras attiecas uz nepilngadīgiem bērniem, ir noteikti Slovērijas Republikas Tieslietu ministrijas Dekrētā Nr. 207/2016, kas piemērojams arī ārvalstu nolēmumu izpildei.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Tiesas nolēmumus par vecāku tiesībām un pienākumiem, ko izdevusi tiesa citā dalībvalstī, Slovērijas Republika atzīst bez kādas īpašas procedūras saskaņā ar Padomes 2003. gada 27. novembra Regulu (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību (21. panta 1. punktu), t. i., bez nepieciešamības nolēmumu pasludināt par izpildāmu.

Tomēr ieinteresētā puse var pieprasīt, lai citā dalībvalstī izdots nolēmums par vecāku tiesībām un pienākumiem tiktu pasludināts par izpildāmu, un tad piemērojama regulas III nodaļas 2. iedaļā minētā procedūra.

Pieteikumu iesniedz tajā rajona tiesā, kuras piekritības teritorijā bērns pastāvīgi dzīvo, vai — ja bērnam nav pastāvīgas dzīvesvietas — tiesā, kuras piekritības teritorijā bērns dzīvo attiecīgajā brīdī, un, ja tādas nav, tad kompetentā tiesa ir Bratislavas I rajona tiesa.

Pieteikumam par nolēmuma atzīšanu vai par nolēmuma pasludināšanu par izpildāmu pievieno nolēmuma par vecāku tiesībām un pienākumiem kopiju, kas atbilst autentiskuma apstiprināšanas prasībām, kā arī nolēmumu apliecināšu dokumentu, kuru pēc ieinteresētās personas lūguma izsniegusi attiecīgā izcelsmes tiesa, t. i., tiesa, kas izdevusi nolēmumu par vecāku tiesībām un pienākumiem.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvēršas, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu un izpildi vecāku atbildības lietā, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Pieteikumi par tāda nolēmuma atzīšanu (un arī neatzīšanu), kas attiecas uz vecāku tiesībām un pienākumiem, ir piekritīgi bērna dzīvesvietas rajona tiesai vai Bratislavas I rajona tiesai (*Okresný súd Bratislava I*), ja bērns nedzīvo Slovērijas Republikā.

Pieteikumi par tāda nolēmuma izpildi (un arī izpildes atteikumu), kas attiecas uz vecāku tiesībām un pienākumiem, ir piekritīgi nepilngadīgā bērna dzīvesvietas rajona tiesai vai rajona tiesai, kuras piekritības teritorijā nepilngadīgais uzturas, ja tiesa, kurai ir teritoriālā jurisdikcija, nav zināma vai nespēj laikus iejaukties.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Slovērijas tiesa pieņem nolēmumus tiesvedībā par vecāku tiesībām un pienākumiem tikai tad, ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir Slovērijas Republikā. Ja bērns neuzturas Slovērijas Republikā, bet šeit atrodas viņa pastāvīgā dzīvesvieta, vai ja viņa vecāki nedzīvo Slovērijas Republikā vai ir dažādu valstu pilsoņi, piemēro Slovērijas tiesību normas saskaņā ar Hāgas Konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem (atsauces Nr.: 344/2002) (Konvencijas III nodaļa).

Likums Nr. 97/1963 par starptautiskajām privāttiesībām un procesuālajām tiesībām nosaka, ka attiecības starp vecākiem un bērniem, kā arī vecāku tiesību un pienākumu īstenošanas uzsākšanu vai pārtraukšanu regulē bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesību akti. Izņēmuma gadījumos tiesa var ņemt vērā citas valsts tiesību aktus, ja tie ir būtiski saistīti ar konkrēto lietu un ja tas ir nepieciešams, lai aizsargātu bērnu vai viņa īpašumu. Vecāku tiesības un pienākumi, kas rodas bērna sākotnējās pastāvīgās dzīvesvietas valstī, paliek spēkā arī tad, ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta mainās. Ja kādam no vecākiem nav tādu vecāku tiesību un pienākumu, kas vecākam ir saskaņā ar Slovērijas tiesību aktiem, tas iegūst minētās tiesības un pienākumus, tiklīdz Slovērijas Republika kļūst par bērna pastāvīgo dzīvesvietu. Vecāku atbildības īstenošanu reglamentē tās valsts tiesību akti, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta. Starptautisko privāttiesību un procesuālo tiesību likuma noteikumos piemēro tikai tad, ja nav noslēgts starptautisks nolīgums vai ja esošajā starptautiskajā nolīgumā nav ietverti kritēriji, saskaņā ar kuriem nosaka piemērojamās tiesības tiesību normu kolīzijas gadījumā.

Papildus 1996. gada Hāgas konvencijai Slovērijas Republikai ir saistoši vairāki divpusējie nolīgumi, kuros ietverti noteikumi par piemērojamajām tiesībām, un tiesvedībā par vecāku tiesībām un pienākumiem šie noteikumi prevalē pār noteikumiem, kas paredzēti Likumā par starptautiskajām privāttiesībām un procesuālajām tiesībām. Attiecīgie nolīgumi ir šādi:

ar Bulgāriju: Nolīgums starp Čehoslovākijas Sociālistisko Republiku un Bulgārijas Tautas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesisko attiecību regulējumu civilajās, ģimenes un krimināllietās (Sofija, 1976. gada 25. novembris, Dekrēts Nr. 3/1978),

ar Horvātiju, Slovēniju: Nolīgums starp Čehoslovākijas Sociālistisko Republiku un Dienvidslāvijas Sociālistisko Federatīvo Republiku par tiesisko attiecību regulējumu civilajās, ģimenes un krimināllietās (Belgrada, 1964. gada 20. janvāris, Dekrēts Nr. 207/1964),

ar Ungāriju: Nolīgums starp Čehoslovākijas Sociālistisko Republiku un Ungārijas Tautas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesisko attiecību regulējumu civilajās, ģimenes un krimināllietās (Bratislava, 1989. gada 28. marts, atsauces Nr.: 63/1990),

ar Poliju: Nolīgums starp Čehoslovākijas Sociālistisko Republiku un Polijas Tautas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesisko attiecību regulējumu civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās (Varšava, 1987. gada 21. decembris, Dekrēts Nr. 42/1989),

ar Rumāniju: Nolīgums starp Čehoslovākijas Sociālistisko Republiku un Rumānijas Tautas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesisko attiecību regulējumu civilajās, ģimenes un krimināllietās (Prāga, 1958. gada 25. novembris, Dekrēts Nr. 31/1959).

Šī lapa ir daļa no tīmekļvietnes [Tava Eiropa](#).

Mēs labprāt uzzinātu jūsu [atsauksmes](#) par sniegtās informācijas lietderību.

This webpage is part of an EU quality network

Lapa atjaunināta: 06/04/2023

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.